

Türk dış politikasının yakın dönemdeki başarı hikâyesi olan Afrika açılımı, ilişkileri kurumsal bir platforma taşımayı amaçlamış ve çok taraflı
dış politika
anlayışımızın güzel bir örneğini temsil etmiştir. Her ne kadar, 1998 tarihli “
Afrika
’ya Açılım Eylem Planı”
dış
politikada eksen kayması şeklinde tenkit edilse ve AB’ye tam üyelik hedefi ile çelişen bir tercih şeklinde yorumlansa da kıtanın en büyük
dış
ticaret ortağının AB olduğu gerçeğinin dikkate alınmadığı açıktır. Ayrıca söz konusu girişim, zamanlama açısından Çin, Hindistan, Brezilya ve Kore Cumhuriyeti gibi çok sayıda gelişmekte olan ülkenin
Afrika
’ya açılım politikaları ile de paralellik göstermiştir.

2008 yılındaki “1. Türkiye – Afrika İşbirliği Zirvesi” sayesinde kurumsallaşan ilişkilere paralel olarak diplomatik temsilciliklerin sayısındaki artış, yüksek düzeyli ziyaret trafiği, TİKA’nın kıtadaki faaliyet alanını genişletmesi, THY’nin doğrudan seferleri sayesinde ulaşımın kolaylaşması, ticaret hacmindeki ve yatırım akışındaki gelişmeler, BM’nin kıtadaki barış misyonlarına verilen destekler, eğitim alanındaki burs olanakları ve Türk
STK
’ların başarı hikâyeleri, olumlu tablonun genel bir özetidir. Nitekim İktisadi İşbirliği ve
Kalkınma
Teşkilatı (OECD),
Afrika
Kalkınma
Bankası (AfDB), Birleşmiş Milletler
Afrika
Ekonomik Komisyonu (UNECA) ve Birleşmiş Milletler
Kalkınma
Programı (UNDP) tarafından 2011 yılında “
Afrika

ve Yükselmekte Olan Ortakları" başlığı altında yayımlanan çalışmada,
Türkiye
'nin başarısına dikkat çekilmiştir.

Afrika 'nın stratejik önemi karşısında, dış aktörlerin yaklaşımlarına bağlı olarak rekabetin çıtası da yükselmektedir. Henüz geçtiğimiz Nisan ayında AB'nin, Ağustos ayında ise
ABD
'nin gerçekleştirmiş oldukları
Afrika
zirveleri, en yakın örneklerdir. 2000 yılında
Afrika
ile 10,5 milyar dolarlık ticaret hacmine sahip olan Çin ise geçtiğimiz yıl söz konusu tutarı 210 milyar dolara çıkartmıştır. Aynı dönemde Japonya, Hindistan ve Brezilya'nın
Afrika
'daki etkileri daha fazla hissedilmiştir. 2008 yılındaki zirvenin rüzgârını arkasına alan
Türkiye
ise 2009 – 2010 dönemi için BM
Güvenlik
Konseyi geçici üyeliğine seçilirken, kıta ülkelerinin büyük desteğini almıştır. BM'nin kıtadaki barışı koruma misyonlarına
lojistik
ve finansal destekler sağlayan
Türkiye
,
Afrika
ülkelerini yakından ilgilendiren 2009 tarihli 5. Dünya Su Forumu ve 2011 tarihli 4. BM En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansı'na ev sahipliği yapmış, 2010 ve 2012 yıllarında Somali'nin yeniden yapılanabilmesi amacıyla iki mühim toplantı organize etmiş, Darfur'daki barış ve
kalkınma
sürecine destek sağlamak amacıyla Uluslararası Donörler Konferansı'nda
Mısır
ile birlikte eş başkanlık görevini üstlenmiştir.

2010 yılındaki Kıdemli Memurlar Toplantısı ve 2011 yılındaki Bakanlar düzeyinde bir Gözden Geçirme Konferansı, Afrika ile yeni bir yol haritasını ortaya çıkartmıştır. Zira 2010 – 2014 Uygulama Planı, yeni yol haritası olmuştur. Ancak iç kargaşaya sürüklenen komşu ülke
Suriye
ile gerginleşen ilişkiler,
Afrika
mesaisini olumsuz etkilerken, askeri darbe ve sonrasındaki gelişmeler üzerine
Afrika
'daki en büyük ticaret ortağımız

Mısır
ile diplomatik ilişkiler maslahatgüzar seviyesine inmiştir.

Bu süreçte, "2. Türkiye - Afrika İşbirliği Zirvesi" öncesi son hazırlıkların gözden geçirileceği İkinci Kıdemli Memurlar Toplantısı'nın planlandığı üzere 2012 yılında yapılamaması, zirve takvimini de aksatmıştır. 2. İşbirliği Zirvesi daha önce üzerinde mutabık kalınan yol haritasına göre, bir yıl gecikmeli olarak önümüzdeki Kasım ayında Ekvator Ginesi'nin başkenti Malabo'da icra edilecektir.

İlişkilerdeki genel tablo karşısında beklentiler yüksek olmakla birlikte, giderilmesi gereken eksiklikler de bulunmaktadır. Bilhassa açılım sürecinden bu yana kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve medya gibi aktörlerimiz arasında ulusal bir ortaklığın tesis edilememiş olması,
Afrika
politikamızdan daha büyük kazanımlar elde etmemizi engellemektedir. Bu kapsamda, bahsi geçen aktörler arasında periyodik olarak istişare toplantılarının yapılması, mühimdir. Zira Batılı ülkelerin yanı sıra Çin, Japonya, Hindistan ve Brezilya gibi ülkeler,
Afrika
kıtasında geniş bir sahada ve çok sayıda aktörle temsil edilmektedirler.

2008 yılındaki zirve sırasında yalnızca 12 Afrika ülkesinde Büyükelçiliğimiz bulunurken, 2013 yılında söz konusu sayı 34'e ulaşmıştır. Geçtiğimiz Haziran ayında imzalanan kararnamelere göre Kongo Cumhuriyeti, Botsvana, Ruanda ve Benin'e atanması kararlaştırılan Büyükelçilerle birlikte sayı daha da artacaktır. Kıtadaki tüm ülkelerde Büyükelçilik açmayı hedefleyen
Türkiye
için öncelikli konu, sayıdan ziyade tam teşekküllü Büyükelçilikler olmalıdır. Açılan temsilciliklere bir Büyükelçi ve Üçüncü Kâtip düzeyinde bir temsilci atandığı durumlarda, haklarında çok kısıtlı enformasyona sahip olduğumuz kıta ülkelerinde arzulanan verimin alınabilmesi mümkün değildir. Bahsi geçen ülkelerde çeşitli düzeylerde meslek memurlarının yanı sıra ticaret müşavirlerinin, askeri ve kültür ataşelerinin de bulunması, ilişkilerimizin daha geniş boyutlarda değerlendirilebilmesi için zorunluluk arz etmektedir. Zira ticaret hacmi konusunda yüksek hedefler belirleyen
Türkiye
'nin 22 kıta ülkesinde ticaret müşavirliği bulunmaktadır. İlişkilerinin boyutu itibariyle,
Afrika
'nın dış ortakları arasında en çok öne çıkan ülkelerin dahi her ülkede diplomatik misyonları bulunmamakta, buna mukabil mevcut temsilcilikler, ihtiyaçlar ölçüsünde daha donanımlı hale getirilmektedirler.

Yine kıta ülkelerindeki Büyükelçiliklerimizin büyük bölümünün bir web sayfasından yoksun olduğu ya da mevcut sayfaların güncellenmediği görülmektedir. Böyle bir hizmetin sağlanması suretiyle ilgili ülkeler hakkında pratik bilgilere, yatırım koşullarına ve güncel bir takım gelişmelere yer verilmesi mümkündür. Daha da ötesi, Türkiye – Afrika ilişkilerine dair temel bilgileri ve güncel gelişmeleri tek çatı altında toplayacak bir web sitesinin oluşturulması, arzu edilen bilgilere ilk elden ulaşım kolaylığı sağlayacaktır.

Türkiye 'nin 2008 yılında kabul edildiği Afrika Kalkınma Bankası Grubu'na üyeliğinin beş yıl gecikmeli de olsa 29 Ekim 2013'de resmiyet kazanması, müteahhitlik sektörü başta olmak üzere bölgede faaliyet göstermekte olan Türk şirketlerine yeni iş imkânları sunacaktır. Nitekim Türk firmaları, bundan böyle kıta ülkelerinde, kurum tarafından finanse edilecek projelerin ihalelerine katılabileceklerdir.

Ulaştırma alanında THY'nin Afrika ülkelerine doğrudan sefer sayılarını her geçen gün arttırması, Türk firmalarına kolay, düşük mâliyetli ve hızlı nakliye olanaklarının sunulması adına olumlu bir hizmettir. Hava taşımacılığında olduğu gibi deniz taşımacılığında da benzer bir hamlenin başlatılması yerinde olacaktır. Afrika 'nın toplam dış ticaretinin %90'dan fazlasını deniz yolundan yapması ve denizcilik sektörünün, Türkiye 'nin deneyimli olduğu sektörlerin başında gelmesi, yeni ticaret fırsatlarının yaratılması adına önemlidir.

Türk yatırımcılar tarafından kurulan ve işletilmekte olan özel ekonomi-sanayi bölgelerinin henüz Afrika 'daki tek örneği Mısır 'da bulunurken, Gana, Kamerun, Nijerya, Etiyopya ve Sudan'da sürdürülmekte olan çalışmaların sonuçlandırılmasıyla birlikte Türk firmalarının buralarda yatırımlara yönelmeleri mümkün olacaktır.

Afrika ile ekonomik ve ticari ilişkilerimize ivme kazandıracak serbest ticaret anlaşmalarının ve çifte vergilendirmenin önlenmesine dair anlaşmaların imzalanmasında ise yetersiz kalınmıştır. Bugün itibariyle yalnızca dört kıta ülkesi ile Serbest Ticaret Anlaşmamız (STA) mevcutken, yedi ülke ile çifte vergilendirmenin önlenmesi konusunda anlaşmamız bulunmaktadır. Kıta içi ticaret hacmini arttırmayı, yerel endüstrilerini kurmayı, temel gıda ve tüketim malzemelerini üretmeyi

arzulayan Afrika ülkeleri, STA'ların ulusal kalkınma girişimlerini olumsuz yönde etkileyeceği gerekçesiyle konuya mesafeli yaklaşmaktadırlar. Bu tablo karşısında, Afrika ekonomisine yön vermekte olan COMESA, EAC, ECOWAS ve SADC gibi topluluklarla STA müzakerelerinin başlatılması, bir zorunluluk haline gelmiştir.

Afrika ile ticaret hacmimize dair ulaşılabilir hedeflerin belirlenmesi de mühim bir husustur. Yakın dönemde alınan önemli mesafelere karşın, konulan hedeflerin bir hayli uzağında kalınmaktadır. Sözgelimi 2008 yılında dönemin Devlet Bakanı Kürşat Tüzmen, 2012 yılı için Afrika ile 50 milyar dolar lık ticaret hacminin hedeflendiğini belirtmiş olsa da söz konusu yıl gerçekleşen ticaret hacmi, 23 milyar dolar düzeyinde olmuştur. Eski Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ise 2013 yılının başındaki Gabon ziyareti sırasında 2015 yılının sonunda Afrika ile ticaret hacmindeki hedefi 50 milyar dolar olarak açıklamış ve bu konuda kararlı olunduğunu vurgulamış olsa da 2013 yılının sonundaki ticaret hacminin 23,4 milyar dolar olması, mevcut şartlar altında söz konusu hedefin yine uzağında kalınacağına ilişkin dair güçlü bir izlenim oluşturmaktadır.

Diğer sivil aktörlerin yaklaşımlarına bakıldığında, Afrika 'ya yardım götürmelerinin yanı sıra kalıcı projelere imza atmakta olan Türk STK 'lar, Türk iye'nin kıtadaki olumlu imajını desteklemektedirler. Bununla birlikte, kıtanın gündeminde geniş yer tutan güvenlik , göç, çevre, enerji , kadın ve çocuk hakları gibi sahalarda çalışmalar yapacak kuruluşların varlığına gereksinim duyulmaktadır. Üniversite ve medya gibi diğer ulusal aktörler ise

Afrika
ile
stratejik
ortaklık sürecine somut katkı sağlamaktan henüz uzaktırlar.

Afrika lı öğrencilere, sunulan burs fırsatlarına karşın, Türk üniversiteleri özellikle Sahra altı Afrika
'ya oldukça yabancıdırlar. Mütevazı sayıdaki akademik
yayınlar
ise daha çok bireysel çabalara bağlı olarak üretilmekte ve ihtiyaçların karşılanmasında yetersiz kalmaktadır. Akademik personelin de kıtaya ilgisinin sınırlı olması,
Türk
öğrencilerin,
Afrika
araştırmalarına yönelmelerini güçleştirmektedir. Ayrıca ülkemizde
eğitim
almakta olan
Afrika
lı gençlerle sağlıklı bir iletişim tesis edilememektedir. Doğru planlamalar sayesinde söz konusu öğrencilerden akademik ilişkileri geliştirecek türden projelerde istifade edilmesi, ülkelerine dönüş yapanlarla iletişimin sürdürülmesi amacıyla genel bir bilgi bankasının oluşturulması,
Afrika
'da nitelikli işgücüne ihtiyaç duyan
Türk
yatırımcılarına da yardımcı olacaktır. Bugün itibariyle, yerel yönetimlerin ellerinde
Afrika
lı göçmenlere dair hiçbir envanter bulunmazken, bu yönde hazırlanacak projeler sayesinde göç konusu üzerine yoğunlaşılması ve araştırmaların zamanla derinleştirilmesi, faydalı olacaktır.

Yazılı ve görsel basın ise 2012 yılında icra edilen Türkiye – Afrika Medya Forumu ve yine aynı yıl kurulan medya platformuna karşın,
Afrika
'nın potansiyelini
Türk
kamuoyuna yansıtamamaktadır. Yalnızca kıta ülkelerinde yaşanmakta olan olumsuz gelişmelerin üzerinde durulurken, kıtadaki olumlu gelişmeler ve başarı hikâyeleri gündemde yer bulamamaktadır. Üstelik aktarılan gelişmeler, Batılı haber ajanslarının değerlendirmelerinden oluşmaktadır ki, söz konusu kaynakların
Afrika
'daki gelişmeleri kendi ülkelerinin
ulusal
menfaatleri doğrultusunda çok farklı yorumlayabildiklerine sıklıkla tanıklık edilmektedir. Oysaki

medyanın ilişkilerde ne denli aktif bir rol oynayabileceği 2011 yılının yazında Somali'de yaşanan kuralık felaketi sırasında açıkça görülmüş ve
Türk
toplumu, yardımseverliğe öncülük eden tutumu sayesinde tüm dünyanın takdirini toplamıştır.

Kamu yayıncılığı yapmakla görevli kuruluşumuz TRT'nin web ve radyo yayınlarına, Afrika 'da yaygın olarak kullanılan Hausa ve Swahili dillerini eklemesi, devletin
Afrika
politikası ile ne kadar tutarlı ise hazırlanan haber programlarında yalnızca
Afrika
'daki olumsuz gelişmelerin işlenmesi de bir o kadar tutarsızlık arz etmektedir.

Özetle, Suriye başta olmak üzere son iki yıldır dış politika önceliklerine bağlı olarak Afrika 'da ki
Türkiye
rüzgârının hafiflediği hissedilirken, Kasım ayındaki zirve toplantısı yeni bir fırsattır. Fakat zirveden bağımsız olarak, ülkemizdeki
ulusal
aktörler arasında yakın bir ortaklık tesis edilememesi ve görünürdeki mevcut eksikliklerin asgari düzeye indirgenememesi durumunda,
Afrika
ile "stratejik ortaklık" düzeyinde tanımladığımız ilişkilerden kazanımlarımızın sınırlı kalması, kaçınılmaz bir sonuç olacaktır.

Ufuk Tepebaş

http://www.ufuktepebas.com/ikinci-turkiye-afrika-isbirligi-zirvesi-iliskilerin-gorunumu/

RUNNER